

ΙΛΙΣΣΟΣ

8

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945 * ΑΘΗΝΑΙ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 14 * ΤΗΛ 21-886

ΙΛΙΣΣΟΣ: ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ * ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ * ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΚΑΤΑΤΟΠΙΣΜΟΣ * ΚΡΙΤΙΚΗ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑΣ * ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ * ΤΙΜΗ 10 ΔΡ. * ΕΥΘΥΝΗ: Κ. ΟΛΗΓΑΙΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΗΣ

Έχει ήδη δειχτή που βρισκεται η ανθρωπιστική ιδεολογία, ανάμεσα εις τις άλλες ιδεολογίες από πολιτικής απόψεως. Έχει γίνει φανερό το πως είναι μια προέκταση των δυο πολιτικών ιδεολογιών, σοσιαλισμού και άστισμού, και το πως σε άμεση αντίθεση του ανθρωπισμού έρχεται ο άναρχισμός, που είναι προέκταση κομμουνισμού-φασισμού.

Έν τούτοις η ανθρωπιστική ιδέα έχει ακόμη ανάγκη πολλής διευκρίνσεως. Τι είναι ο ανθρωπιστής; Πως εμφανίζεται εις την άγωγή του; Και όταν άποβλέπη σε μια κοινωνική και πολιτική διαμόρφωση, πως διατυπώνει τας άποψεις του ο συνειδητός ανθρωπιστής;

Οι πολλοί ξέρουν άπλως ότι ανθρωπισμός σημαίνει το να είναι κανείς καλός, να φέρνεται με συμπάθεια στους συναθρώπους, να είναι «καθώς πρέπει» στους τρόπους του, να κάνει το σωστό, να έχει ανθρωπιά, να είναι «άνθρωπος» και όχι «άνθρωπος». Επίσης λένε «άνθρωπινό» οτι είναι καλοκαμμένο και σωστό. Π. χ. ανθρωπινός δρόμος, ανθρωπινό φέριμο κλπ. Έπειτα λένε «άνθρωπιστή» έναν που παραδέχεται ως άνώτατο κανόνα την καλωσύνη και την καλή συμπεριφορά ανάμεσα στους ανθρώπους και πολιτεύεται κατά τον κανόνα αυτό, κάμνει έργα κατά τας δυνάμεις του, σύμφωνα προς τον κανόνα αυτόν.

Πραγματικά η άπλη αυτή έννοια του ανθρωπισμού είναι βέβαια σωστή, δεν είναι όμως ούτε καθαρή ούτε πλήρης. Τι θα πη να είναι κανείς «καλός»; Γιατί δεν είναι φυσιολογικά όλοι καλοί; Πως γίνεται κανείς καλός;

«Ας δοϋμε. Κατ' αρχήν, η χιλιεπισωμένη ιδέα, οτι ο άνθρωπος είναι σώμα και ψυχή, άς μη βγαίνη άπ' το νοϋ μας. Είναι ιδέα άτράνταχτη, βράχος άκλόνητος, θεμελιωμένος επάνω σε θεμέλια που δεν τ' ασαλεύει τίποτε! Αιώνες πέρασαν και άσπινε θά ρθούν. Άντιλήψεις σηκώθηκαν σαν πύργοι ως τον οϋρανό και σωριάστηκαν σαν άχυρο στο φύσημα του άνέμου. Το πνεϋμα της επιστήμης πέταξε ως τ' άδρια» του άπειρου και χώθηκε ως τ' άγκυρα του «άτόμου». Το άγμα ήρώων και μαρτύρων της ιερωτάτης Γης χύθηκε άφθονο και πότι-

σε κι έδωσε καρπούς κάθε λογής. Άντιλήψεις με πείσμα και φανατισμό διασταυρώθηκαν σε τιτανικούς άγώνες με χίλια άποτελέσματα. Κι ένα μόνο δεν έγινε: Ν' αλλάξη η διπλή φύσις του ανθρώπου. Ύλη και Ίδέα θά συγκυριαρχούν αιώνια και άκατάλυτα μέσα σ' αυτό το μυστικό χημείο που λέγεται ανθρωπινό πλάσμα.

Μπορεί να σταθή κανείς επάνω σ' αυτό το διαμαντένιο θεμέλιο με άπόλυτη πεποίθηση. Άπό εκεί σηκώνεται η θεσπεσία οίκοδομή, ο εξαίσιος Παρθενώνας με την άσφαλισμένη εις τον αιώνα Ισορροπία του

Άνθρωπισμός είναι καλωσύνη και καλή συμπεριφορά. Πότε κατορθώνεται αυτό; Οταν ο άνθρωπος είναι «ισόρροπος». Οταν το σώμα του και το πνεϋμα του Ισορροπούνται άμοιβαίως. Οταν το σώμα του και το πνεϋμα του έχουν κυριαρχική Ισοτιμία. Οταν είναι όμοζυγα.

Δεν υπάρχει Ισορροπία, όταν το πνεϋμα (λόγος, ψυχή, ήθικός νόμος) ζητεί να πάρη άπόλυτον την κυριαρχίαν. Δεν υπάρχει Ισορροπία, όταν το σώμα (όρμαι, ζωτική διάθεση, άτομικό και υλικό συμφέρον) ζητεί να πάρη άπόλυτον την κυριαρχίαν. Δεν υπάρχει Ισορροπία, όταν το ένα από τ' ά δυο μέρη ζητεί «προβάδισμα». Δεν υπάρχει Ισορροπία και άρχίζει ο κλυδωνισμός, το τρέκλισμα και το παραπάτημα, όταν τ' ά δυο στοιχεία παλαούν περι έσωτερικής μοναρχίας. Παύει η Ισορροπία και άρχίζει η ταλάντευση και η φθορά, όταν καθιρρυθή η μοναρχία αυτή. Η μοναρχία θά οδηγήσῃ στη «λύση» της όμοζυγίας, στη μονόπαντη λειτουργία, στη διάλυση της μονάδας, στην έρείπωση του μηχανισμού που λέγεται ανθρωπος.

Άπό τή στιγμή που έγκαθιδρύεται μοναρχικό καθεστώς εις το έσωτερικόν του ανθρώπου, από την στιγμή αυτή παύει η «φιλία», η ένωτική όρεξη, και άρχίζει η καταπίεση, η έχθρα, το μίσος, η διασπαστική όρεξη. Το μίσος γίνεται οδηγός. Ο ανθρωπος παύει να έχει καλωσύνη και καλή συμπεριφορά. Βρίσκειται διαρκώς σε διάθεση διενέξεως και γκρίνιας. Το μίσος τον οδηγεί και αυτό τον φέρει σε μάχη με τους άλλους και με τον έαυτό του.

Άνθρωπισμός όμως είναι η κατάσταση του Ισορρόπου ανθρώπου. Διότι από την Ισορροπία αυτή άπορρέει φυσικώς η «φιλική» διάθεση, η καλωσύνη και η καλή συμπεριφορά. Κάθε εκδήλωση κακής συμπεριφοράς είναι ένδειξις διασαλεύσεως της έσωτερικής Ισορροπίας. Η μάχη έχει άρχισει εις το έσωτερικό. Μια από τας δυο Ισοτιμιαρχάς έπιζητεί προβάδισμα, τη «μοναρχία». Η ό ήθικός λόγος, ο νόμος της ήθικής τάξεως, η ή ζωτική όρεξη, ο νόμος των πραγμάτων, η δύναμις των όρμών και των όρέξεων.

Πάσα έξ άλλου εκδήλωση καλής συμπεριφοράς, φιλίας, συγκαταβάσεως, συνεννόσεως, συνεργασίας, είναι άσφαλής ένδειξις έσωτερικής Ισορροπίας. Η πλάστιγγ του «ανθρώπου» είναι Ισόζυγος και σταθερά. Ηθικός νόμος και ζωτικά όρμαι συλλειτουργούν με άμοιβαίαν εκχώρησιν κυριότητος. Η δε Ισορροπία αυτή του έσωτερικού ανθρώπου είναι το αποτέλεσμα ένός σταθερού και διαρκούς άγώνος, του πλέον ευγενούς και του πλέον Ιεροϋ άγώνος, άγώνος φιλίας και χάριτος.

Πιστεύομεν ότι έως εδώ ο «άνθρωπισμός» έκαμεν ένα βήμα «συνειδητοποιήσεως». Έρρίφθη όλλογν φώς. Ας προχωρήσωμεν.

Ο άνθρωπος είναι μια μικρή πολιτεία. Τι άλλο πρέπει να είναι η μεγάλη πολιτεία, παρά αντίγραφο και προέκτασις της μικρής, άφου ο σκοπός της μεγάλης είναι η έξυπνέτησις της μικρής; Και πως η μεγάλη πολιτεία θά βρίσκεται σε λειτουργία σωστή, αν δεν έχει το Ισόρροπο εκείνο καθεστώς, που θέλει και η μικρή πολιτεία για να είναι σωστή;

Με τον τόσο άπλο και ξεκάθαρο αυτό συλλογισμό μπαίνει κανείς άμέσως στο νόημα της «άνθρωπιστικής πολιτείας». Η ανθρωπιστική λοιπόν πολιτεία δεν επιτρέπεται να είναι μονόπαντη. Δεν επιτρέπεται να έχει έναν άρχοντα επικεφαλής. Πολιτεία που τρεκλίζει κάθε τόσο, που κλυδωνίζεται, που παραπαίει και τaráσσεται. Αν ο ένας άρχοντας είναι «άστικού» ύφασματος, η πλάστιγγα της πολιτείας είναι μονόσκελη προς τον άτομικισμό και τον άπόλυτο έθνισμό, με άναπότρεπτη τάση προς το φασισμό και τις βέβαιες ταραχές του. Μοναρχούμενη πολιτεία, έντεϋθεν η εκείθεν, είναι μόνιμη πηγή έχθρας και μίσους, άκριβώς όπως και το έσωτερικό μοναρχούμενο άτομο.

Μά δεν μπορεί άραγε να είναι ένας άρχοντας ανθρωπιστής; Θά είχαμε τότε Ιδανική ανθρωπιστική πολιτεία. Άλλά γιατί να προτιμηθῃ το έπισηφές, την στιγμή που η πολιτεία των δυο άρχόντων είναι η άσφαλής ανθρωπιστική πολιτεία;

Είναι λοιπόν άπαραίτητο διά τήν πολιτείαν δυο άρχοντες, έκφρασις της διφυούς συστάσεώς της. Ένας οικονομικός κι ένας ήθικός. Έτσι γίνεται εκδήλη η συγκυριαρχία των δυο έξουσιών, της οικονομικής έξουσίας και της πολιτικής (ήθικής) έξουσίας. Και ευοδώνεται η Ισορροπευτική τάση των δυο στοιχείων, ώστε να προέλθῃ σών πολιτειακόν πλάσμα διά συλλειτουργίας και συμπιλιώσεως.

Έρωτάται πως θά καθιρρυθθούν οι δυο άρχοντες; Η άπάντησις δεν έχει ανάγκη ύψηλης φιλοσοφίας. Ο ίδιος λαός εκλέγει και τους δυο. Τον οικονομικόν τον εκλέγει ο ψηφοφόρος εν τῃ Ιδιότητι του ως ώργανωμένον μέλος του οικονομικού μηχανισμού της χώρας, ως συνδικαλιστής, φορέυς οικονομικής ένεργείας. Τον εκλέγει μέσω του επαγγελματικού του σωματείου. Κατά τας άρχαιρείας δηλ. των επαγγελματικών σωματείων άναδεικνύονται οι επαγγελματικοί αντιπρόσωποι, που θά συγκροτήσουν συντεχνιακήν βουλήν, εκ της οποίας θά προέλθῃ ο άνώτατος οικονομικός κυβερνήτης.

Τον ήθικόν άφ' έτέρου άρχοντα τον εκλέγει ο αυτός ψηφοφόρος, εν τῃ Ιδιότητι του ως φυλετικόν άτομον, μέλος της ήθικης άκοινωνείας, φορέυς της ήθικης Ιστορίας και φυλετικών παραδόσεων με ώρισμένην γλώσσαν και ήθη, πολιτιστικάς και θρησκευτικάς Ιδέας. Κατά τας έκλογάς δηλ. αυτές άναδεικνύονται οι ήθικοί αντιπρόσωποι που θά συγκροτήσουν ήθικην βουλήν εξ ης θά προέλθῃ ο άνώτατος ήθικός κυβερνήτης.

Κατά ταύτα, ο οικονομικός άρχων άναδεικνύεται μέσω των άρχαιρείων των επαγγελματικών σωματείων διά της συντεχνιακής βουλής. Ο ήθικός άρχων άναδεικνύεται μέσω των γενικών έκλογών διά της ήθικης βουλής. Αί δυο βουλαί άποτελούν ενιαίον νομοθετικόν σώμα. Αί δε εκτελεστικά έξουσία (οικονομική έξουσία και πολιτική έξουσία με επικεφαλής τους δημοτίμους άρχοντας) έπιτελούν ρυθμόν συντονισμού ως άρχαί του άντιστοιχου εκάστη διοικητικού μηχανισμού, σύνδεσμοι λειτουργίας του νομοθετικού και του εκτελεστικού.

Η οικονομική εϋθύνη άφορά την άπόκτησιν και κατανομήν ένεργείας (οικονομικών αγαθών) προς εϋημερίαν του λαού. (Άνθρωπιστική δργάνωσις της οικονομικής ένεργείας). Η ήθική εϋθύνη άφορά την κατασφάλισιν έλευθερίας συνειδήσεως και έκφράσεως και τήν ανθρωπιστικήν άγωγήν κατά τας παραδόσεις και την ήθικην βούλησιν.

Τέλος άρχοντες και λαός είναι φυσικώς άλληλέγγυοι και συνυπεϋθυνοι.

Έως εδώ φαίνεται να έγινε ένα ακόμη βήμα στην άπλη και στοιχειώδη συνειδητοποίηση του ανθρωπισμού. Έπεσε λίγο ακόμη φώς και ο συνειδητός ανθρωπιστής γνωρίζει με άπλόν τρόπο τι γυρεύει. Πολλά σημεία ακόμη μένου άφώτιστα. Όμως η πορεία γίνεται επάνω σε σίγουρον δρόμο και η οι-

κοδομή σηκώνεται επάνω σε ασάλευτα θεμέλια καθώς εδείχθη.

Θ' ακολουθήση λοιπόν προαγωγή εις τον γενικώτερο, το φιλοσοφικό και κοσμοθεωρητικό διαφωτισμό από την μίαν πλευρά, ενώ από την άλλην θα διευκρινίζονται ειδικότερα οι λεπτομέρειες της εφαρμογής και της πρακτικής, των απλών μορφών και των τύπων.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ

Ο ΜΑΤΑΙΟΣ ΑΓΩΝΑΣ. Πόσον μάταιος και τραγικός είναι ο αγώνας των εργαζομένων! Διότι δεν έχει κατεύθυνση. Αν η οργανωμένη εργατική κίνηση απέβλεπε εις το να καταλάβη την οικονομική εξουσία, το πράγμα θα ήτο τόσο φυσιολογικό! Και αυτό θα συνέβαινε, αν υπήρχε τυπική διαρκής πολιτεία. Πολιτεία με χωριστήν οικονομικήν εξουσίαν, ισότιμον της πολιτικής. Έπειδή όμως δεν υπάρχει τοιαύτη πολιτεία, η οργανωμένη οικονομική μάζα θραύει τās προσπάθειάς της επάνω

εις έναν στόχον, που δεν τον επιδιώκει, εις ένα τείχος, που δεν ζητεί πραγματικά να το καταρρίψει, διότι το τείχος αυτό δεν είναι καθαρώς οικονομικόν, αλλά και εθνικόν συγχρόνως, όπως υφούται σάν ενιαία πολιτική εξουσία. Οι ήγεται του κινήματος γνωρίζουν το πράγμα και κινούν την εργατικήν μάζαν με έσκεμμένην απάτην. Επίσης και οι άσκούντες το Κράτος, γνωρίζουν ότι προστατούν ενός θολού πολιτειακού συστήματος που τους υπηρετεί εις τους ιδιοτελείς σκοπούς των. Και έτσι το δράμα παίζεται εις βάρος της όλης κοινότητας, που τα μέλη της εδρίσκονται εις το σκότος από άπόφωσος πολιτειακής όρθοκρίσεως.

Η Α. Μ. Ο ΕΞΥΠΝΟΣ. Το φρεσύτερο όλων των μετώπων, το μέτωπο των έξυπνων, που δεν γνωρίζουν ιδεολογικάς κατατάξεις, αλλά εκμεταλλεύονται αυτές άριστοτεχνικά πάντοτε προς όφελος της τρομερωτέρας κλίμακας των (έθνική πολιτειακή ιδεολογία), το φρεσύτερο αυτό μέτωπο των έξυπνων στέκει σάν άπαραστο εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια δικαιοσύνης. Ο γνωστός οικογενειάρχης του μασαίου πατώματος, παρηκολούθησε πάλιν τās κινήσεις των δύο «έξυπνων» νοικοκυραίων, που ο ένας κάθεται στο επάνω και ο άλλος στο κάτω δύο τρεις ήμμέρας

πρό της εκρήξεως του άπεργιακού κύματος, και οι δύο έκουβαλούσαν συνεχώς ψωμά και τρόφιμα, άκριβώς όπως έκαμαν και πρό του Δεκεμβριανού «γύρου». Ο επάνω, που έγκυλιεται εις την παρούσαν ιδύουσαν κατάστασιν, έλαβεν έπίσημον γνώσιν των τεκταινομένων και έπρονόησεν με τās εις την διάθεσίν του λίρας «άποστολών» και τὰ κρατικά μέσα. Ο άποκάτω, που έγκυλιεται εις το ΚΚΕ, έλαβε και αυτός γνώσιν από τās έντολάς του γενναίου κόμματος και έπρονόησεν όμοίως, με τās λίρας των «εράνων» που έχει έπιμελώς άποκομίσει. Όταν ξέσπασε πάλι ο χειμώνας των κλεισμένων φούρων και της άδειας αγοράς, ο οικογενειάρχης του μασαίου πατώματος έπέρασε με άλλωδωτες τηγανίτες από πικρίζον άλεύρι, έκαμε το σταυρό του, σκούπισε τὰ μουστάκια του και έχαμογέλασε καλοκάγαθα.

ΛΗΙΣΤΕΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΙ. Στο κομμουνιστικό φίλμ «Ούρανο τόξο» πηήρχε μιά φοιχήτη σκηνή γερμανικής θηριωδίας, όπου τὰ όπλισμένα κτήνη άναγκάζουν μιά έγκυον να πηγαινοέρχεται νύχτα ευπόλυτη και μισόγυμνη σ' ένα έρημικό χιονισμένο ύπαιθρο. Η γυναίκα ειχε δράσει ως άντάρτης και την εκδικούνται. Πόσο τραγικώτερη αλήθεια θα ήταν ή σκηνή αν ή γυναίκα δεν τούς ειχε ελά-

ψει καθόλου, και που θα έφθανε ή εξέγερση της ανθρώπινης συνειδήσεως αν ή γ ναίκα αυτή όχι μόνο δεν τούς ειχε βλάψει, παρά τούς ειχε κιάλας ευεργετήσει! Λοιπόν αυτό συμβαίνει τώρα με την Έλλάδα. Τι έκαμε ή Έλλάδα στους Ρώσους και στους Άγγλους, για να τής φέρωνται τώρα με τον ίδιο τρόπο και να τής κάνουν το ίδιο μαρτύριο; Γιατί την άναγκάζουν να πηγαινοέρχεται καταπληγωμένη πάνω στα χιόνια της δυστυχίας της, προτεινοντας, από το ένα μέρος οι Ρώσοι και από το άλλο οι Έγγλεζοι, τὰ αιώματα τους και μίν επιτρέποντάς της να βρή ήσυχία; Γιατί; Τι τούς έκαμε; Όταν τούς ευεργέτησε και τούς δύο, απόλαυσαν την ευεργεσία της. Έστερα την παραμόνεψαν, καθώς έδάριζε με λαμπρό μάτι και ίσια κορμωστασιά, τής ρίχτηκαν, την καταμαχαίρωσαν και αφού την έδωσαν με άλυσσίδες την κρατούν τώρα—τραπιά της λόγος! Όμηρο. Την κρατούν όμηρο οι τρισμέγιστοι ληστές, την υποβάλλουν σ' αυτό το σαδιστικό μαρτύριο και θα την εξοντώσουν τελικά, αν δεν άστράφη το σπαθί τής νέας έλληνικής πολιτείας, της ανθρωπιστικής, που θα φέξη άλλη μιά φορά σάν καινούργιος ζωογόνος ήλιος πάνω στα τυφλά ανθρώπινα κοπάδια του «πολιτισμένου» κόσμου.

Πεζή μελωδία σε τόνο ελάχιστο

Όχι πέντε στροφίδια πολείται άσαφών δύο; και εν εξ αυτών ουκ έστιν έπιληρημένον ένώπιον του Θεού. Λουκ. ιβ, 6.

(Προλούτιο)

Ω Θεέ μου, τί θλίψη έχει αυτή ή πεζότητα, που είναι παντού άπλωμένη ως κάθε σύνορο. Θαρρείς Ισάξια κορυφή της Έχθρας που πλατύνει στήθεα της ζωής. [κλώνει] Τι σωτηρία να βρή κανείς δεν ξέρει, γιατί το αϊθέριο κείνο βότανο, που ή τέχνη για λυτρωμό χαρίζει, άλλοτε κάνει όφέλεια κι άλλοτε όχι. Μά πάλι κάτι ακόμα ως δοκιμάζαμε. Τη σπάνια, για παράδειγμα, διάθεση της πιο άφιλοκερδης και ήρωϊκής συμπάθειας που σάν καρπός μακροχρόνιας καλλιέργειας μόνο ως συμπάθεια του ελάχιστου θα πρέπει να νοηθί. Και ως άποφύγαμε την τέχνη τη στεγνή του λόγου ν' άγκαλιάσουμε μ' έρωϊκή λατρεία (λόγια όλο γλυκά της άκοής, λίγωμα έξαντλητικής μεταφοράς, χρώμα ή γραμμή που λυώνουν από ήδονή στο μάτι, ή πάλι ήλίθιο σφυροκόπημα σκληρού και έπίμονου ρυθμού, της βάρβαρης της άμιλλας επιβίωμα—ποίηση αυτή πεζότητα γεμάτη) μάλιστα όλοτελα το ένάντιο: βουτηγμένοι μέσ στην πιχίτη και άφόρητη πεζούρα (λόγια χοντρά, σχήματ' άδέξια, σίχτοι άπειθάρχοι ή πεζοί και εϊκόνας κοινές πολύ, καθημερινές και άνάπηρες) να δοκιμάζαμε την ήρωϊκή αυτή συμπάθεια του ελάχιστου: τάχα μπορεί ν' άστράψη, να καταλύση με άπροσδόκητη χτυπιά των πραγμάτων τούς άυπατους άρμούς;

A.

Σκομμένος στο γραφείο του της έταιρίας ο δεύτερος ο λογιστής ώρα πολλή καταγιόταν. Καθέννας φυσικά ήθελε νομίσει πως όλη του εκείνη ή άποροφήση ήταν να βρή το λάθος του αιώνιου το «άθροιστικό». Όμως εκείνος έφτιανε ένα ποίημα. Το ειχε πια τελειώσει, το ειχε καλά δουλέψει και χτενίσει και χαηδέψει. Δεκατέσσεροι σίχτοι—χυματάκια το ένα πίσω στο άλλο άνάλαφρα που έσβυναν διακριτικά σε μιά άμμουδιά όλο χάδικαι στοργή.

B. (*Άχθος, άχθος!)

Την τελευταία ματιά του έρριχνε, όταν μιά

υπάλληλος, κυρία κομψή με ρούζ ζωηρό στα χείλη, ήρθε κοντά του και του ειπε:

- Μου επιτρέπετε;
- Παρακαλώ.
- Μιά μεγάλη χάρη.
- Ευχαρίστωσ ό,τι μουώ.
- Σας ειχα πη για το διαζυγίο μου...
- Ναι, θυμούμαι.
- Ε, τώρα τελειώνει. Μά δεν έχω ένα μάρτυρα που χροιάζεται ακόμη...
- Και θέλετε έμένα...
- Θα σάς ήμουν πολύ ύποχρεωμένη.
- Τι λόγος. Είμαστε άνθρωποι. Πότε θέλετε;
- Απόψε στις πέντε.
- Δηλαδή σε μισή ώρα; Λοιπόν πηγαίνομε. Και σηκώθηκε.

Στο δρόμο έλεγε πολλά πολλά ή κομψή κυρία, μισοσκύβοντας στο αυτί του καθώς πηγαιναν κάτω βιαστικά. Του έλεγε πως κάποιος άξιωματικός του παλατιού, από μεγάλο σπιτι, με σχέσεις ύψηλές και δύναμη, τής έδωσε ύπόσχεση. Ω, θα ζούσε έπιτέλους! Α, θα μπορούσε να εκδικηθί και το διευθυντή (το διευθυντή της Έταιρίας). Θεέ μου, τί άηδία που αισθανόταν εκεί μέσα. Αυτά του έλεγε ή κομψή κυρία καθ' όδόν.

Στις πέντε ήσαν στο Πρωτοδικείο. Μπήκαν σ' ένα δωμάτιο, που δεν ειχε τίποτε άλλο μπορεί να πη κανείς, παρά το δικαστικό γραμματέα. Καθόταν μπροστά σ' ένα τραπέζι μονοτεζουρωμένο από μελανιές, ένα καλαμάρι σκεπασμένο από πηχτά και από φρέσκα μελάνια, ένας κοντυλοφόρος εως τη μέση μελανωμένος και με μισοφαγωμένη την άκρη του, άριστερά κάμπουσοι φάκελλοι, στη μέση ένα λερόν ευαγγέλιο τριγυρισμένο από γόπες και στάχτες.

Μπροστά στο γραφείο ένας μάγκος, όπου κάθισαν όλοι, οι δυο δικηγόροι, οι δυο άντίδικοι (το ζευγάρι που θα χώριζε) και οι δυο μάρτυρες, ένας του συζύγου και ένας της συζύγου, ο φίλος μας.

- Έγινε μιά διαδικασία, όρκος, διάβασμα καταθέσεων για βρισιές και τέτια, ύστερα ύπογραφές. Τέλειωσε ή ύπόθεσις.
- Σας ευχαριστώ πάρα πολύ, ειπε ή κομψή κυρία, βλέποντας μ' ευγνωμοσύνη το λογιστή.
- Τίποτα τίποτα. Λοιπόν τώρα δε με χρειάζεστε πια, ειπε κοιτάζοντας όλους.
- Όχι, όχι, ειπτε έλεύθερος, άπάντησαν.
- Σας χροιάζομαι λίγο εγώ, ειπε τώρα αυτός, βγάζοντας από την τσέπη του ένα χαρτί.

Με κάποιο ξάφνισμα όλοι τον εκόιταξαν, ενώ ήρεμα το χαρτάκι του ξεδιπλωνε! Κι άρχισε να διαβάξη. Κι ήταν κάτι

σαν μιά εκμυστήρευση όλη ευγένεια.

Γ.

Τους διάβασε το ποίημα—που δεν ήταν πολύ, ώστε να προφτάσουν να διακόψουν. Τους έκαμε θαρρώ άκόμα και άίσθηση και μάλιστα τούς έρωίσε σε συλλογή—κι έλεγε για μιά ρέγγα που ειχε ψαρευτή μαζί μ' έκατομμύρια άλλες όμοιες της εκεί στις βόρειες θάλασσες.

(Φινάλε)

Έδώ τελειώνει, φίλοι μου, το θέμα. Αν έχετε περιέργεια, το στιχούργημα να μάθετε, του ανθρώπου μας—που βέβαια δεν είναι το κυριώτερο—όσο θυμούμαι, κάτι τέτοιο ήταν θαρρώ:

Η ρέγγα

Μιά ρέγγα, μιά ρεγγούλα, ένα μικρό ψαράκι σφιγμένη σ' ένα πλήθος από άδέρφια της όλη ζωή στο άστραφτερό φιδιοκορμάκι σπρώχνει, γλιστρά, νιώθει κι αυτά τὰ λείπια της

σαν τόσα χέρια που έχει σίγουρη βοήθεια και πάει. Που πάει δεν ξέρει, μα ούτε νιάζεται. Πλημμυρισμένα από χαρά νιώθει τὰ στήθεια και σπρώχνει κι όλο πάει και δεν κουράζεται.

Κάτι της λέει, κάπου θα βγή, σε κάποιο άκρούλα κι' όλο δεξιά ξερβά σαλεύει ή ουρίτσα της; και λαχταρούν τὰ σωθικά, ή μικρή καρδούλα.

Όμως εκεί που κολυμπά πόρτα δεν έχει είν' όλα εκεί φραγμός για τη ζωίτσα της άφου σε ψαροκαΐκου δίχτυ μέσα πλέχει.

Βλέπετε αυτό είν' άσήμαντο στιχούργημα, δεν είν' άσήμαντος όμως ο ήρωάς μας καθώς πιστεύω.

Από χοντρά κατάστιχα περνώντας κι από μιά άτμόσφαιρα έπιθυμιών σιμών και άμμος πιχίτος στην κίτρινη και άτέλειωτη σαχάρα της έταιρίας, της κοινωνίας, της δικαιοσύνης (άχθος πεζότητας)

έρχεται ξαφνικά, παράλογα, άναπάντεχα σε μιά άτσαλένια έμπράγματη στιγμή που φτιάνεται από έξι κάστρα ανθρώπινα (το γραμματέα, τούς δικηγόρους κλπ.) να ρίξη την τορπίλλα, εκείνη τη συμπάθεια του ελάχιστου! Όλος ευγένεια, χαμογελαστός γέγνε το βλέμμα του στο δράμα μιάς ρέγγας, όμοιο καθ' όλα με το δράμα πλήθους άρίθμητου μηδαιμίων—κάτι ελάχιστο μιά μέγιστη παρηγορία.